

Farkas Marcell

Bevándorlás az Egyesült Királyságba: a török migránsok helyzete

ABSZTRAKT

A migráció manapság az egyik legaktuálisabb témaként van jelen az Európai Unióban. A törökök pedig ebben a folyamatban korábban a legaktívabban résztvevő nemzet voltak, és mára több millióan élnek szerte az uniós tagállamokban. Az ő egyesült királyságbeli helyzetük feltárására vállalkozik a tanulmány elsősorban társadalomföldrajzi szempontból. Ennek során a területi koncentrációjuk, munkaerőpiaci- és iskolázottsági helyzetük, vándorlási preferenciáik, nyelvhasználatuk, illetve vallási meggyőződésük kerül a vizsgálat fókuszába. Ezáltal képet kaphatunk egy viszonylag régebb óta az unióban élő bevándorló közösség jellemzőin keresztül a mostanában zajló migrációs és integrációs folyamatok egy szegmenséről a szigetországban.

ABSTRACT

The migration is one of the most current topic in the European Union and in this tendency the Turks were once the most active nation with millions of migrants nowadays over the member states. This article's aim is to reveal their status in the United Kingdom (especially in London) from the viewpoint of social geography. In the course of this, their concentration within the country and the capital city, their labour market and educational status, their migrational preferences, their use of language and their religious views are in the focus of the research. In this way we will be given a picture of this segment of the migration and integration processes happening recently in the United Kingdom through the aspect of a relatively long existing immigrant community.

Kulcsszavak: török, migráció, Törökország, Ciprus, Egyesült Királyság

Keywords: Turkish, migration, Turkey, Cyprus, United Kingdom

BEVEZETÉS

A migráció jelensége, bár nem volt korábban sem ismeretlen az Európai Unió történetében, mégis az utóbbi években vált egyre intenzívebb folyamattá és ezzel párhuzamosan egyre vitatottabb témává a jelentősen megnövekedett számú menedékkérő okozta migrációs nyomás miatt. Az EU-ban élő, de az azon kívüli országokban született migránsok számát 33,5 millióra teszik,¹ akik többségében Ázsiából és Afrikából érkeztek. Hozzájuk adódnak a másod- és harmadgenerációs bevándorlók, illetve a menekültek, menedékkérők. Velük együtt a mára már a több, mint 500 milliós Unió lakosságának 9-10%-át kellene valamilyen formában integrálnia a tagállamoknak. Az ennek megoldására alkotott elméleti modellek² közül több rendszerint párhuzamosan van jelen a gyakorlatban, így azok hatékonysága megkérdőjelezhető. Az ezek jelentette kihívás vizsgálata alatt érthető a területi koncentrációdon túl a társadalmi különbségek, pl. az iskolázottsági, munkaerőpiaci hátrányok következményeképpen erősödő szegregációs tendenciák érzékeltetése. Mindez már számos nyugat-európai városban megoldandó problémaként jelentkezik. Ennek egyik szűk szegmensével foglalkozik a tanulmány, mivel főként a Londonban élő törökök kerülnek a vizsgálat középpontjába. Ezzel kívánok olyan megállapításokra jutni, amelyek más uniós országok nagyvárosaiban élő más háttérű bevándorló közösségekre éppúgy jellemzőek (lehetnek).

A törökök legalább 4,6 millióan (de akár 7,8 milliónyian is) élhetnek az EU-ban, ami Írország (vagy akár Bulgária) teljes lakossága, így ezzel a legnépesebb migráns csoportot alkotják az EU társult országain belül (KÜÇÜKCAN, T. 2007). A köztudatban leginkább jelen lévő több milliós németországi török kisebbség mellett nagy számban (500 ezer és 1 millió között) élnek még Bulgária,³ Franciaország, Hollandia és az Egyesült Királyság területén is, de jelentős számban (százvezres nagyságrendben) megtalálhatjuk őket még számos más uniós országban is. A fenti országokhoz képest az Egyesült Királyságban élő diaszpórájuk más uniós országhoz képest összetettebb, ugyanis Ciprus brit koronagyarmati múltjából kifolyólag itt él a világ legnépesebb ciprusi török diaszpórája, akik az anyaországiakkal és Európa számos más pontjáról érkezett honfitársaikkal London azonos kerületeiben koncentrálnak. Ezzel mára létrehozták a brit főváros egyes becslések szerint a pakisztáni és bangladesi kommunához hasonló méretű muszlim közösségét.

A tanulmány célja, hogy a legnépesebb uniós muzulmán csoport ezen diaszpórájának társadalomföldrajzi aspektusú vizsgálatával hozzájáruljon a szigetországi bevándorlással szorosan összefüggő (elsősorban Londonban tapasztalható) társadalmi változások érzékeltetéséhez. A törökök Európába való „visszatérésének” hatásaival tehát elsősorban azért érdemes részletesebben foglalkozni, mert egy viszonylag régebb óta a szigetországban élő csoportról van szó, amely ismeretében könnyebben tehetünk megállapításokat az integráció lehetőségeiről és veszélyeiről. Ezt a folyamatot pedig ezen kívül azért is fontos az Egyesült Királyság vonatkozásában vizsgálni, mert az - gyarmatbirodalmi múltjából kifolyólag – régebbre visszanyúlóan hagyományos befogadó országnak számít.

¹ Migration and migrant population statistics - Eurostat. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics

² vö. TARRÓSY I. 2014: *Elméleti megfontolások a nemzetközi migrációs tendenciák megértéséhez*. In: TARRÓSY I. – GLIED V. – VÖRÖS Z. szerk. (2014): *Migrációs tendenciák napjainkban*. Publikon Kiadó, Pécs, pp 9-25.

³ A Bulgáriában élő törökök az Oszmán Birodalom hódításait követően költöztek az ország területére, így őshonos kisebbségnek számítanak.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A tanulmány elsősorban beavatkozás nélküli adatgyűjtésen alapszik. A primer adatgyűjtést egy strukturált kérdőívvel kíséreltem meg, emellett a másodlagos elemzés dominál. Ezt indokolja, hogy a rendelkezésre álló források (statisztikai és részben a szakirodalmi egyaránt) az említett adatokat a téma szempontjából egyáltalán nem vagy csak alig dolgozták fel, eltért ugyanis a célkitűzésük az eredményeknél tárgyalt szempontrendszerrel.

A másodlagos adatelemzésnél, ezen belül pedig a térbeli dimenziók feltárásakor a brit Nemzeti Statisztikai Hivatal (*Office of National Statistics* – ONS) által közölt 2001-es és 2011-es, az egyes londoni kerületekben, illetve további vidéki megyék és járások területén élő, a születési hely (ország) szerint csoportosított lakosok közül a Törökországban és Cipruson születettek kerültek kiválogatásra. Ezek alapján a migrációs tendenciák alakulására vonatkozóan is megállapításokat tudtam tenni. A már brit állampolgársággal rendelkező törökök számának nagyságrendi megállapításához pedig a brit Belügyminisztérium (*Home Office*) által nyilvántartott bevándorlási és állampolgársági adatok szolgáltattak alapot. A történelmi távlatú trendek megismerése végett, a publikusan elérhető legrégebbi évig visszamenően, tehát 1990-ig minden évre vonatkozóan kiválogattam mind Törökország, mind pedig Észak-Ciprus esetében a releváns állampolgárságra vonatkozó információkat. A további országokból származó törökök becsléséhez szintén a legfrissebb 2011-es állampolgárságra vonatkozó népszámlálások jelentették számomra a kiindulási alapot. Amelyik ország esetében ilyen jellegű információ nem volt hozzáférhető, úgy azoknál kénytelen voltam a szakirodalmakban fellelhető becslésekre támaszkodni. Az így kapott adatok elemzésénél a térbeli dimenzió (elsősorban a migráns népesség koncentrációja) hangsúlyosabban jelenik meg az eddig elvégzett vizsgálatokhoz képest.

A Public Policy Research (2007) által közölt, a legnagyobb britanniai bevándorló közösségekhez kapcsolódó legfontosabb statisztikai adatok alapján végeztem el a másodlagos elemzést, ami alapján a Törökországból származó kisebbség társadalmi helyzete (munkaerőpiaci helyzet, iskolázottság, lakhatási körülmények) részletes bemutatásra került.

A Londonban élő törökajkú népesség társadalmi körülményeinek vizsgálata elektronikus kérdőívvezetés módszerével készült. A kérdőív adatközlői döntően a különböző közösségi portálokat használó értelmiségiek közül kerültek ki. A kérdőív félig zárt, egy- és többválaszos direkt kérdéseket és skálákat tartalmazott. Ennek az alkalmazott módszernek hátránya, hogy a közvetlen megszólítással szemben nehezebb a potenciális válaszadókat elérni, ami az érdeklődés teljes hiányát is magában hordozza. Jelen esetben is a kisszámú minta nem teszi lehetővé a mélyebb elemzést, a megállapítások éppen ezért csak a leírtakat árnyalandoó kerülnek bemutatásra.

EREDMÉNYEK

Történelmi áttekintés

Alapvetően hat migrációs időszakot és ezen belül négy nagyobb bevándorlási hullámot lehet elkülöníteni az Egyesült Királyságba történő török bevándorlást vizsgálva. Az oszmán időszak elenyésző migrációját nem számítva az első periódus, egyben vándorlási hullám a ciprusi törökökhöz fűződik. 1878-tól Ciprus szigete is brit fennhatóság alá került, majd 1925-től brit koronagyarmattá vált. Így

a szigetországba a 19. század végétől kezdődő ír és a 20. század elejétől meginduló észak-itáliai és kelet-európai zsidóság után a török bevándorlók érkeztek elsők között nagyobb számban (KING, R. et al. 2008a). Ebből a szempontból tehát a törökök jelenléte a szigetországban kuriózum Európa más országaival összehasonlítva. A brit korona alá való tartozás egyben a birodalmon belüli szabad mozgást is biztosította. A fellelhető szakirodalmi forrásokban azonban nagy eltérések mutatkoznak az érkezésüket illetően. A legkorábbra, az 1920-as évekre ATAY, T. (2010) datálja az első ciprusiak megjelenését, míg KING R. et al. (2008a) csak az 1930-as évekre teszi ezt, a jelenség tömegesség válását pedig az 1950-es évekre datálja. Megint más évszámot olvashatunk DÜVELL, F. (2010) publikációjában, aki már 1940-es évek közepéről ír ebben a tekintetben, tehát szerinte a második világháborút követően indulhatott meg a ciprusiak migrációja. Az eltérések valószínűsíthetően az értelmezésben keresendők, ugyanis amíg az első migránsok 1920-1930 között érkezhettek, addig a ténylegesen tömegessé váló, statisztikailag is kimutatható migrációjuk csak a világháború utánra tehető. A bevándorlásuk fő korszaka egészen 1970-ig tartott. Őket az 1980-as évektől már a törökországi katonai puccsal összefüggésben anyaországi törökök követték, akik elsősorban baloldali politikai menekültek voltak. Az 1990-es évekre tehető a törökországi kurd nemzetiségűeknek a szigetországba való bevándorlásának kezdete. Ők a török hadsereg és a kurd PKK közti összecsapások miatt kényszerültek elhagyni délkelet-anatóliai otthonukat. A legújabb hullám (2000-es évektől) pedig már főként a török diákokhoz, üzletemberekhez és gyermekgondozókhoz köthető, azonban csökkenő számban ugyan, de még mindig jelentős a politikai indíttatású, kurd kisebbséghez kötődő vándorlás.

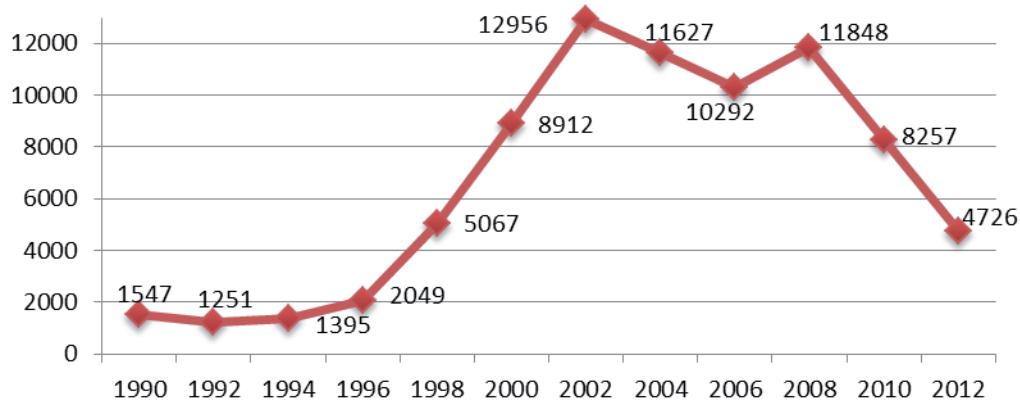
Török migránsok koncentrációja napjainkban

Három származási kategóriát lehet elkülöníteni török vagy törökországi háttérű bevándorlókkal összefüggésben, ám ezek egymás nélküli vizsgálata félrevezető eredményekkel szolgálna, ugyanis nyelvi, vallási és kulturális háttérük miatt az országon belül azonos helyeken koncentrálnak. Kategorizálásuk csupán a statisztikai becslések könnyebb megérthetőségét szolgálják jelen esetben. Ez a három kategória a törökországi török, a ciprusi török és az egyéb országokból érkezett török népesség. Utóbbinak számát bár nehéz megbecsülni, de a törököknek az Egyesült Királyságban betöltött szerepének pontosabb értékelése és a migrációs folyamatok differenciáltsága miatt célszerű kitérni rá.

A törökök (és kurdok) a teljes brit népességen belüli számát illetően arányát csupán becsülni lehet, ennek pedig számos oka van. A legkézenfekvőbb, hogy a népszámláláskor válaszként megadható nemzetiségi kategóriák elnagyoltak, ahol is a kisebb (akár több százezres) közösségek csupán meglehetősen sokszínű csoportok közül választhatnak (például karibi, fekete-afrikai, egyéb ázsiai). Állampolgárságukat tekintve is egy részük már a britekhez sorolandó, esetleg más török kisebbséggel által is lakott országéval rendelkeznek. A brit *Office of National Statistics* (továbbiakban: ONS) adataiból a történelmi távlatú trendek csak nehezen következtethetők ki a nemzetiségre vonatkozó statisztikák hiánya miatt. Többek között ennek is köszönhető, hogy együtt foglalkozom a törökországi migránsokkal és csupán a szakirodalmilag alátámasztható különbségeket kívánom feltárni. Mivel a törökök és kurdok a közös nyelv és ország miatt történelmi távlatokban nézve is azonos városokban, illetve városrészekben telepedhettek le, ezért a statisztikában a Törökországból érkezettek területi eloszlása nagyjából lefedheti az azóta brit állampolgárságot szerzett, de török nemzetiségűek preferált településeit, kerületeit.

A brit *Home Office* (továbbiakban: HO) statisztikái alapján 1990-től 2012-ig 82 219 török kapta meg a brit állampolgárságot. Ezen törökök brit polgárrá válásának tendenciáját két éves felbontásban az 1. ábra szemléltetni.

1. ábra: A brit állampolgárságot elnyerő törökországi migránsok száma (1990-2012)
Figure 1: Number of Turkish migrants granted with British citizenship (1990-2012)

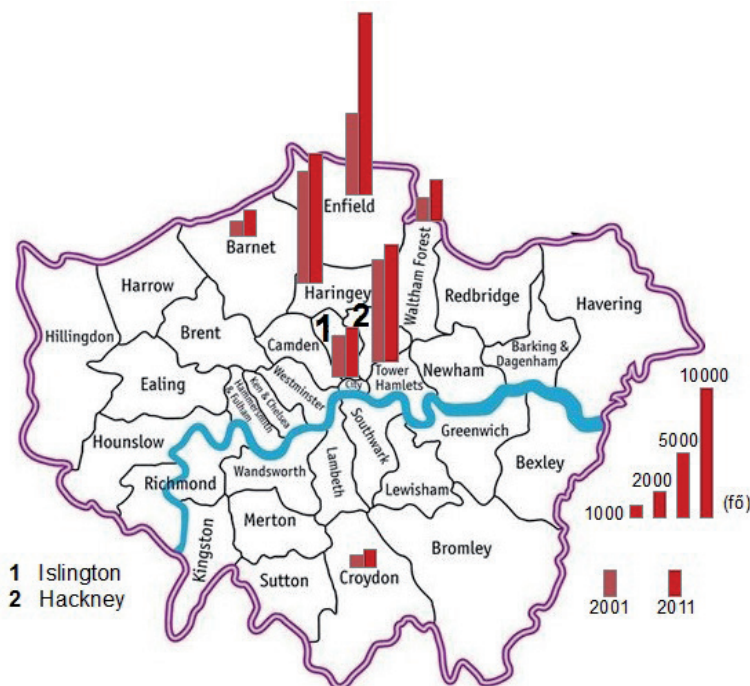
Forrás: Home Office (2012) alapján saját szerkesztés
Source: own on the basis of Home Office (2012)

A Change Institute (2009) által közölt adatok szerint 1980 előtt gyakorlatilag nem történt törökországi háttérű illetővel kapcsolatos honosítás, de 1980 és 1990 között is csak mindösszesen 3 ezerre tehető a brit papírokat elnyertek száma. Ezzel szemben a HO adatsorán az 1990-es ugrást 1998-tól még drasztikusabb növekedés követte, és 1985-1990-re tehető a török bevándorlás tömegesedése, amely a brit bevándorlási és állampolgársági törvényben⁴ foglalt ötéves tartózkodási idő után nem sokkal már meredeken kezdett emelkedni az állampolgárságért folyamodó törökök száma is. Ugyan visszaesés tapasztalható 2010-től, de a 2012-nél jelzett adat a 2013-as hiánya miatt jóval alacsonyabb, így a csökkenés mértéke ennél jóval kisebb lehet ténylegesen.

Az ONS legfrissebb 2012-es lakossági felmérése 65%-ban adja meg a Törökországból érkezettek közül a Londonban élők arányát. A Ciprus nem Európai uniós részéről érkezettek tekintetében ez a szám még magasabb, 82%-ot meghaladó. A 2011-es népszámlálást is figyelembe vettem, ami hasonló képet fest, ugyanis eszerint a 91 ezer török állampolgár közül mintegy 60 ezren éltek a főváros egyes kerületeiben összesen. Ennek szemléltetésére szolgál a 2. ábra.

⁴ *Become a British Citizen*. <https://www.gov.uk/becoming-a-british-citizen>

2. ábra: A törökországi migránsok koncentrációja Londonon belül (2001-2011)
 Figure 2: The concentration of migrants from Turkey within London (2001-2011)

Forrás: ONS (2011) és www.londoncouncils.gov.uk alapján saját szerkesztés
 Source: own on the basis of ONS (2011) and www.londoncouncils.gov.uk

Belső-London viszonylatában a törökországi migránsok sűrűsödése a Belvárostól (*City*) északabbra fekvő Haringey, Hackney és Islington kerületekben (*borough*) figyelhető meg, de jelentős számban megtaláljuk még őket Lewisham, Southwark, Tower Hamlets és Westminster városrészekben is. Nagy-London egészét figyelembe véve további nagy koncentráció állapítható meg Enfield, Waltham Forest, Barnet körzetekben. Szembetűnik, hogy valamennyi általuk eddig is preferált városrészben tovább növelték arányukat 2001-2011 között. Kiemelendő az eddig harmadik, most már a legvonzóbb kerületnek számító Enfield, ahol a törökök és kurdok száma több, mint duplájára nőtt. Ennek oka feltehetőleg a belsőbb területekkel szembeni alacsonyabb ingatlan árak és a nagyszámú nemrég ideköltözött multiplikátor hatása, tehát a baráti és rokoni kapcsolatok idevonzása.

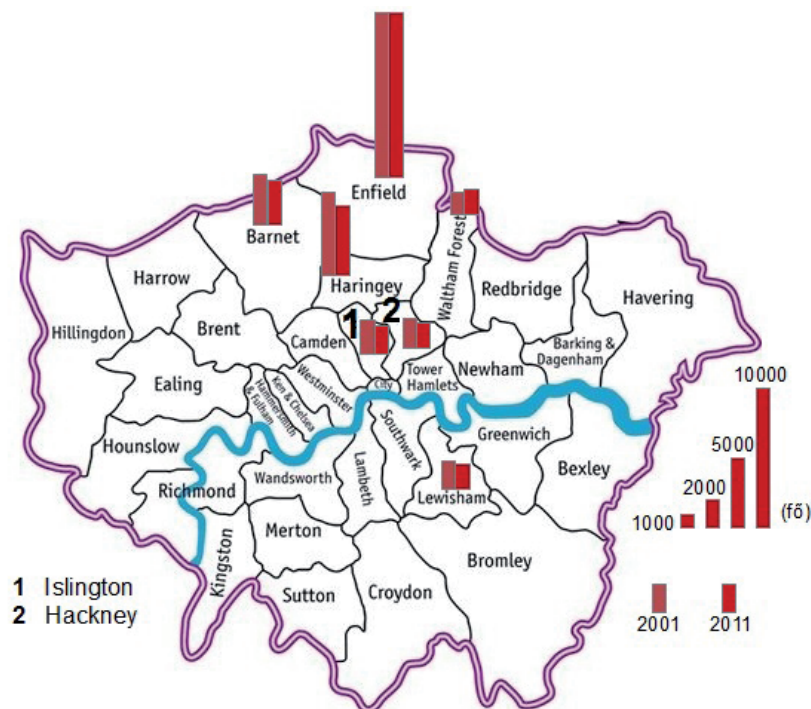
Mindent egybevetve, tehát a már brit, de törökországi háttérű, illetve a kizárólag török állampolgárságúakat is számolva körülbelül 173 ezer fős kisebbségről beszélhetünk. Ezt a számot az 1990 előtt brit polgárrá váló törökök tovább növelik, de az ő arányuk nagy valószínűséggel nem számottevő, ugyanis a törökök tömeges bevándorlása - a történelmi előzményekre visszautalva - csak az 1980-as évek közepére tehető, akik leghamarabb 1990-től válhattak brit állampolgárrá. Ebből a kurd és egyéb nemzetiségűek számának hozzávetőleges becslése már egy újabb kutatás tárgyát képezheti.

A fővároson kívül a Change Institute (2009) még további kislétszámú török lakossággal rendelkező nagyvárosokat említ, mint Birmingham, Manchester, Sheffield, Luton városokat. Herdfordshire megyét is említi a kutatás, melynek a legvalószínűbb oka, hogy ez a megye határolja északról Nagy-London, annak is az enfieldi kerületét. Itt a megye Londonhoz legközelebb eső települése emelhető ki, Waltham Cross. A 2011-es statisztikák szerint megközelítőleg 800 török állampolgár él Broxbourne-ben (Herfordshire megye), ahol az említett Waltham Cross városa is található. A megyei

tanács jelentése alapján a külföldi háttérű 18 év alatti iskolások 10,2%-a török (291 tanuló) volt a járásban, míg a város összes (tehát a britekkel együtt számolt) általános iskolásai között is elérik a 10%-ot a törökök aránya.

A törökországihoz képest lényegesen csekélyebb az észak-ciprusi honosítások mértéke. Azonban mindenképpen érdemes megemlíteni, hogy ez pusztán az 1983-ban egyoldalúan kikiáltására került Észak-ciprusi Török Köztársaságra vonatkozik, míg az ezt megelőző időkben érkezettek egy statisztikai kategóriát képeztek, tehát görög és török nemzetiségűek egyaránt lehetnek a regisztráltak között. Amennyiben az Egyesült Királyságban az állampolgárság elnyeréséhez szükséges legalább ötéves tartózkodási időt is számítjuk, úgy az 1990-es évek második feléig nem vagy csak ideiglenesen beszélhetünk Észak-Ciprus területéről érkezőkről, utána pedig napjainkig is csupán 1 500-an kaptak állampolgárságot. Ennek oka lehet egyrészt, hogy a letelepedni vágyók zöme a függetlenség kikiáltását megelőzően érkezett az országba, de akár egy részük (vagy többségük) ciprusiként való regisztrálása is bonyolítja a kisebbség számarányának megismerését és ezáltal a területi lehatárolásukat. A ciprusi törökök londoni koncentrációját a 3. ábra mutatja.

3. ábra: A ciprusi migránsok koncentrációja Londonon belül (2001-2011)
Figure 3: The concentration of migrants from Cyprus within London (2001-2011)

Forrás: ONS (2011) és www.londoncouncils.gov.uk alapján saját szerkesztés
Source: own on the basis of ONS (2011) and www.londoncouncils.gov.uk

A szakirodalmi forrásokból kiindulva, miszerint a törökök döntően a Törökországból érkezettek városnegyedeiben telepednek le, ezeket összevetve a 2001-es adatokkal már viszonylagos közelséggel elkülöníthető a ciprusi görög és török lakosság. A változásokat vizsgálva szembeűnő, hogy a törökországi bevándorlási tendenciákkal ellentétes, kismértékű csökkenés tapasztalható a ciprusiak körében a legtöbb általuk lakott kerületben, egy stagnáló (Enfield) és egy kis emelkedést mutató kerület (Waltham Forest) figyelhető meg mindösszesen. A törökországiak által kedvelt városrészek egy

kivételtől (Lewisham) eltekintve itt is megjelennek. Az egyik ciprusi görög honlap⁵, amely térképen is ábrázolja a közösség szempontjából legfontosabb londoni iskolákat, szervezeteket, templomokat stb. kivétel nélkül Barnet, Camden és Westminster városrészekben lévő helyeket említi, amik közül csak az előbbi szerepel a fenti listán mégpedig a törökországiakkal összevetésben „előnyösebb” helyen. Ebből következően Barnet és Lewisham negyedekben letelepedők jelentős része ciprusi görög lehet, míg a törökök a már említett észak-londoni részekben élhetnek.

A rendelkezésre álló adatokból tehát igen nehéz akár csak közelítőleges becsléssel is szolgálni a ciprusi törökök számát illetően. A statisztikailag minimum 3 200 fős közösség valójában a török állampolgárok szállásterületeivel való egyezésből kiindulva akár a 23 ezret is elérheti. Ezt a számot az 1990 előtt brit papírokat szerzők az anyaországiakkal ellentétben nagymértékben növelhetik.

A terjedelmi keretből adódóan csak érintőlegesen, a téma összetettségét érzékelendő becslöm meg a többi jelentős török kisebbséggel rendelkező országból érkezett migránsokat. A lényegi információk előtérbe helyezésének érdekében csak a legalább 100 ezer fős (és) vagy az ország népességének 10%-át meghaladó török kisebbséggel rendelkező, illetve az ONS által közölt 2012-es becslése alapján az Egyesült Királyságban legalább 50 ezer fős migráns közösséggel rendelkező országai kerülnek rövid bemutatásra. Más országnak a listára való helyezése irracionális lenne, ugyanis elenyésző számú potenciális török migráns miatt torzítaná a becslést (pl. Belgium, Svédország, Egyiptom). Reálisan tehát mindösszesen 11-13 ezer németországi, 700-1 000 franciaországi, 1 000-1 500 hollandiai és 4 500-5 000 bulgáriai török élhet az országban a hivatalos becsléseket és népszámlálásokat alapul véve. Azonban meg kell jegyezni, hogy a valós szám akár többszöröse is lehet a becsült értéknek. Ezt befolyásolja, hogy az adott országból elvándorlók között milyen magas a törökök aránya, ám erre vonatkozó információ az esetek döntő többségében nem áll rendelkezésre. A fenti becsült számokat emelik a már brit állampolgársággal rendelkezők, illetve a nem regisztrált bevándorlók, de akár az olyan vegyes házasságokból származó gyerekek is, akik török bevándorlók által frekventált iskolában folytatják tanulmányaikat vagy török befolyású mecsetben élnek vallási életüket és így török identitástudattal rendelkeznek. Összesen tehát minimum 17 200-an, míg a magasabb becslések alapján 20 500-an lehetnek a török diaszpórából származóak az Egyesült Királyságban. A valós szám viszont legkevesebb 22 ezer, de akár 30-35 ezer is lehet. A pontosabb becslést befolyásoló tényezők részletesebb vizsgálatához további kutatás szükséges.

Török migránsok demográfiája és társadalmi helyzete

A Public Policy Research (2007) felmérése alapján a törökországiak 51%-a férfi, míg 49%-a nő, így a nemek aránya kiegyenlítettnek tekinthető. Más muzulmán országból jövők esetében is hasonló az arány, eltérést csak Szomália nőtöbblete (62%) és Irán férfítöbblete (60%) mutat.

A kutatás szerint erősen felülreprezentáltak a törökök a 25-44-es korosztályban, míg a legfiatalabb és legidősebb korosztályba szűk réteg tartozik. Ezzel szemben meg kell jegyezni, hogy a 0-15 éves korosztály egy része már az Egyesült Királyságban született, tehát a Public Policy Research (2007) által közölt 33 éves kormedián minden valószínűség szerint alacsonyabb a valóságban, figyelembe

⁵ *Greek Cypriots in London. Locating the Community in Time and Space.* <http://www.greekcypriotsinlondon.webs.com/locatingthecommunity.htm>

véve a Törökországból érkezettek magasabb fertilitási rátáját. A fenti adatok egyébként a többi muzulmán többségű államokéhoz hasonlóak, nagyobb eltérést csak Irán mutat, ahol a 45-64-es nagyobb (33%), míg a 25-44-es korosztály kisebb arányt (38%) képvisel.

A Public Policy Research (2007) adatai szerint csak a törökországiak 41%-a volt foglalkoztatott, 7%-a volt munkanélküli és 52%-uk inaktívnak minősül. A brit foglalkoztatottsági ráta 78%, így igen jelentős eltérés figyelhető meg. Ennek magyarázata a fiatalos korstruktúra, amely általánosan jellemző a muzulmán országokra, így ezzel indokolható, hogy a török mutatók leginkább a pakisztáni és bangladesi értékekhez állnak közel. A legnagyobb migráns csoportokat felsoroló lista legalján lévő Szomália után rögtön Törökország következik, amit önmagában a fiatalos korszerkezet sem feltétlenül indokolhat, így kézenfekvő az iskolázottság terén mutatkozó tények mögött keresni további okokat. Körükben a legmagasabb a vállalkozók aránya (35%), ami a brit átlag majdnem háromszorosa (13%). Ennek hátterében a Greater London Authority (2009) publikációja alapján az áll, hogy az 1970-es, 1980-as években betelepülő zömében textilipari török munkások, miután az ágazat az 1990-es évek közepén válságba került majd összeomlott az olcsó import áruk miatt, a vállalkozói szférában találtak egyedüli biztos megélhetésre. ATAY, T. (2010) szerint 1987-re olyannyira jellemzővé vált ez az egyoldalú megélhetés, hogy becslések szerint London kb. 2000 kisebb-nagyobb textilipari üzemből 1 500 török vezetésű volt, és ezzel az 1990-es évekre a britanniai törökök 95%-a közvetlenül vagy közvetetten, de kötődött a textiliparhoz. Ez azonban egyértelműen felveti, hogy a körükben tapasztalható alacsony foglalkoztatottság elsődleges magyarázata a munkaerőpiaci igényekhez nem igazodó képzettség. Amíg például nem indul el egy átképzési program, vagy a második generációs bevándorlók nem helyezkednek el keresett szakmákban, addig a statisztikailag kimutatható javulás el fog maradni. Egyébiránt a listán soron következő három állam is muszlim többségű, de például a többnyire fele-fele arányban keresztények és muzulmánok lakta Nigéria mutatói (9%) az átlagosnál jobbak. Az országos átlaghoz képest (21 250 font) az éves fizetésük alacsonyabb, mindössze 14 570 font, ami a legtöbb muszlim országból érkezettekhez hasonlatosan a legalacsonyabbak közé tartozik. Ebből következtetve többen dolgozhatnak közülük a kisebb iskolázottsági elvárásokat támogató cégek-nél (Public Policy Research 2007). Ilyenek lehetnek a különböző építési munkák, sofőr, virágárus, fodrász stb. Az étteremtulajdonos törökök száma az 1975-ös 200-ról 15 ezerre emelkedett 2001-re, ami mutatja a struktúraváltás mellett természetesen a bevándorlás mértékének növekedését is (ATAY, T. 2010). A foglalkoztatottsági mutatókból is következően a különböző munkanélküli juttatásokért folyomódók aránya (4%) az összlakosságénak (1%) négyszerese. A szociális támogatást igénylők is kb. ötször többen (21%) vannak, mint az országos átlag (4%). Minden bizonnyal ez visszavezethető az alacsony jövedelmekre és az ebből következő megélhetési nehézségekre. A lista végén ebben a tekintetben Törökország után már csak Szomália található, ami ismét jelzi a probléma súlyosságát. A családi pótlék jellegű juttatásokat vizsgálva is majdnem kétszeres az eltérés (14%-os országos, 26%-os török mutatók). A lista legalján a magas termékenységi rátájú afrikai és muzulmán országok állnak, azonban meg kell említeni, hogy ebben a kategóriában Ciprus a legutolsó európai ország, amely utalhat a nagyszámú ciprusi török jelenlétre. A legszembetűnőbb azonban a közszférában dolgozó törökök aránya, amely a vizsgált 26 ország közül a legalacsonyabb, mindösszesen 11%, míg a brit középérték ebben az esetben 34% (Public Policy Research 2007). Összességében egy többnyire

képzettségi okokra visszavezethető többszörösen is hátrányosan érintett kisebbségről beszélhetünk, amelynek adatai hasonlóak a többi nagyszámú britanniai diaszpórával rendelkező iszlám államokból érkezettekéhez. Azonban ennek a hátránynak a valós, részletesebb megismeréséhez, például a történelmi (generációk közti különbségek) és földrajzi (kerületek közötti) eltérések megállapításához további vizsgálatok szükségesek.

Iskolázottságukat tekintve a legutóbbi népszámlálási adatokból kitűnt, hogy a Törökországból származóak között a 25-44-es korcsoporton belül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 20,9%-ot mutat, ami az országos átlagnál (26,3%) némileg alacsonyabb. Ez az eltérés a munkaerőpiaci verseny és így a jobb életkörülmények megteremtése szempontjából kifejezetten hátrányos.

A lakhatási körülményeiket tanulmányozva is azonnal megjegyezhető, hogy csupán 35%-uk rendelkezik saját ingatlannal, de ennek töredéke (5%) hitelmentes, miközben a teljes lakosság háromnegyede tulajdonol lakást vagy házat, aminek 27%-át nem terhelik hitelköltségek sem. Ezzel a török bevándorlók ismét a szomáliaiak után a legrosszabb helyzetben vannak. A szociális lakásokban (bér-lakásokban) élők tekintetében is ugyanez a sorrend, viszont a különbség már markánsabb (17%-os brit és 49%-os török arány). A jövedelmi lemaradás így statisztikailag igazolhatóan hátrányosan hat a lakókörülményeikre (Public Policy Research 2007).

A vallási élet színtereitől szolgáló londoni török mecsetek közül a leglényegesebb a Suleymaniye Hackney déli részén, amiben egyben egy Török Iszlám Kulturális Központ is működik. Az 1990-es évek elejére tehető építése után mára London egyik meghatározó iszlám központjává nőtte ki magát, amit 2002-ben maga Károly herceg is meglátogatott.⁶ Ők tartják fenn a fővárosi Fatih (Haringey) és Valide Sultan (Islington), valamint a manchesteri Selimiye, a leichesteri Hamidiye és a stoke-on-trenti Osmaniye mecseteket is. Jelentősebb még az Aziziya (Hackney), illetve a török ciprióták mecsete a Shakelwell Lane-en (Hackney) (Change Institute 2009). Ugyan a hivatkozott felmérés nem említi meg, de hangsúlyozandó, hogy az Ealing városnegyedben fellelhető Mevlana Rumi mecset is a török közösséghez köthető. Honlapjuk szerint az *Anatolian Muslim Society* nevű humanitárius szervezet a hely fenntartója, amely többek között a mecsetben török nyelvórákat is szervez, valamint közösségi konyhát is üzemeltetnek.⁷ Területileg tehát elsősorban Hackney és a környező kerületekben összpontosulnak a kisebbség vallási életében nagy szerepet betöltő mecsetek.

A londoni törökök

Célszerűnek ígérkezett a londoni törökajkú lakosság vizsgálata egy esettanulmány keretében. Mindez egy 2014-es⁸ interneten történő kérdőíves felmérés kísérelte meg, azonban a kisszámú (19) válaszadó miatt az eredmények nem tekinthetőek reprezentatívnak, azok csupán a téma árnyalását segítik.

A kérdőív kérdéseit a következő témakörökre lehet osztani: személyes adatok (nem, kor, családi állapot stb.), területi adatok és migrációs preferenciák, iskolázottság és nyelvhasználat, munkaerőpiaci helyzet, lakhatási körülmények, vallási meggyőződés és attitűd-értékelések, politikai- és civil szervezeti szerepvállalás, médiahasználati szokások.

⁶ *British Muslim Heritage. London's mosques.* http://www.masud.co.uk/ISLAM/bmh/BMH-IRO-london_mosques.htm

⁷ *Mevlana Rumi Mosque. About us.* <http://www.rumicentre.org.uk/?tmlmstf=cat&id=1>

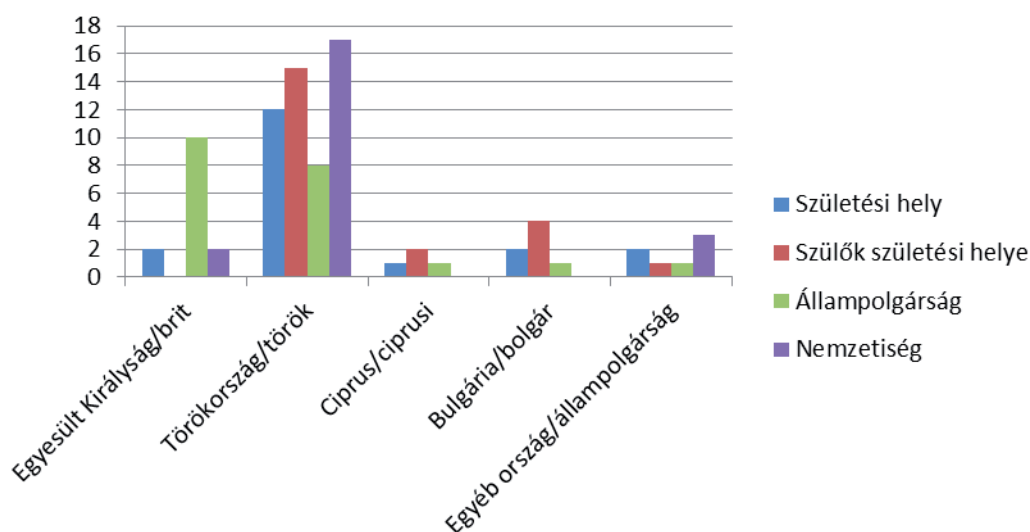
⁸ Az adatfelvétel időszaka 2014. október 18-tól kezdődött és 2015. március 1-ig tartott.

A személyes alapadatokat tekintve a kitöltők 53%-a férfi, míg 47%-a nő, tehát a nemek aránya kiegyenlítettnek mondható. A válaszadók 63%-a a 25-44-es korosztály tagja, 32%-a a 16-24-es korcsoportból került ki, míg 5% a 44-64 év közötti. Ez önmagában még természetesen nem igazolja, de minden bizonnyal utalhat a munkaképes korú népesség érezhető felülreprezentáltságára a török közösségen belül, ami összefüggésben áll a munkavállalással, mint a nemzetközi migrációnak egyik lehetséges kiváltó okával. A felmérésben résztvevők 53%-a él házasságban, míg 37%-uk egyedülálló. A válaszadók zöme gyermektelen (63%), 21%-uknak egy, további 11%-ának két gyermeke van.

A Londonon belüli állandó lakóhelyükre adott válaszokban azon felül, hogy a bevándorlási statisztikákban is kirajzolódó főbb kerületek (Haringey, Enfield, Hackney, Weltham Forest) itt is megjelennek, az arányszámok is hasonlóképpen viszonyulnak egymáshoz, de ezen kívül messzemenő következtetés levonása nem lehetséges.

A kitöltők állampolgárságára, nemzetiségére saját és szüleik születési helyére vonatkozó válaszok összegzése a 4. ábrán történt meg. Valamennyi kérdésre több válasz is adható volt, így a válaszadók száma és a megjelenített visszajelzések száma nem azonos.

4. ábra: Állampolgárság, nemzetiség, illetve a válaszadók és szüleik születési helye
Figure 4: Nationality, ethnicity and the respondents' and their parents' place of birth

Forrás: saját szerkesztés
Source: own

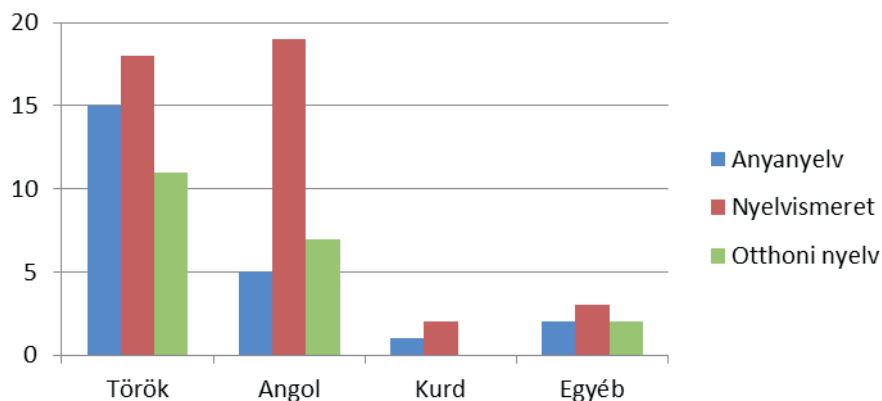
Az ábra alapján elmondható, hogy a legtöbb kitöltő törökországi születésű, azonban a szülők születési helyeit nézve már a jelentékeny számú bulgáriai felmenő is említésre méltó. Az állampolgárság tekintetében az eddig beérkezett válaszok alapján valamivel magasabb a brit papírokkal rendelkezők aránya a török állampolgárokénál. Az ehhez kapcsolódó kérdésre adott válaszok is ezt látszanak igazolni, ugyanis 32%-uk 20 évnél is régebb óta él az Egyesült Királyságban, 21%-uk pedig 10-20 éve. A nemzetiség vonatkozásában természetesen néhány kivételtől eltekintve töröknek vallották magukat a résztvevők. Érdekességként megjegyezhető, hogy egyikük már inkább britként tekint magára, míg ketten a török mellett a kurd nemzethez való tartozásuk megjelölését is fontosnak tartották. Viszonylag magas a bizonytalan kivándorlást tervezők aránya (32%), akik közül néhányan potenciális célországokat is megneveztek, mint Törökország, Németország és az Egyesült Államok.

A vándorlás „push” faktorait vizsgálva egyelőre nem állapítható meg egyértelmű döntő tényező, inkább a motivációk sokféleségéről árulkodnak a válaszok. A politikai és etnikai konfliktusra hivatkozó két válaszadó kurd nemzetiségű, ami utal a két nép közt régóta fennálló ellentétre, egyébként pedig zömében munkavállalási és tanulási céllal jöttek.

A már érintőlegesen említett iskolázottsági adatokkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy azokkal ellentétben valójában magasabb a középiskolai végzettségűek aránya a közösségen belül. A felmérésben résztvevő, zömében tehát diplomás személyek mintegy fele (47%) folytatott az Egyesült Királyságban tanulmányokat, ami többek között az angol nyelvű felsőoktatás és az egyetemekre fokozottan jellemző multietnikus közeg miatt egyértelműen az integráció mellett hat. A válaszadók tehát így többnyire a véleményformáló értelmiség attitűdjét tükrözik.

A nyelvhasználati szokásokra érkezett válaszokat a 5. ábra szemlélteti. A válaszok száma eltér a felmérésben résztvevőktől, ugyanis több válasz megjelölésére is mód volt.

5. ábra: A válaszadók nyelvhasználati szokásai
Figure 5: The respondents' habits in language usage

Forrás: saját szerkesztés
Source: own

A diagramon látható, hogy valamennyi kitöltő rendelkezik angol nyelvi ismeretekkel, ami természetesen korrelál az iskolázottságra vonatkozó válaszokkal, tehát egy magasan képzett mintacsoport esetében ez reálisnak tekinthető. Ezt erősíti, hogy elég magas (37%) azok aránya, akik már angolul kommunikálnak otthon. Ebben természetesen a vegyes házasságok is közrejátszanak, hiszen többen erre a kérdésre is több választ adtak, ami erre enged következtetni. Ráadásul már többen az angolt is megemlítették, mint anyanyelvüket a török mellett.

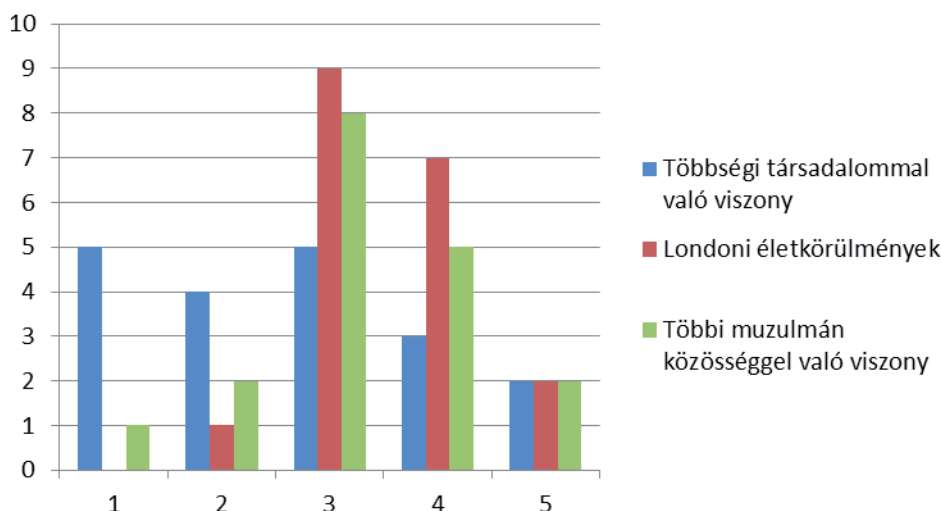
A munkaerőpiaci helyzetüket tekintve 63%-nak van állandó munkahelye, 21% inaktív, míg 16% képezi a munkanélküliek táborát. A Public Policy Research (2007) hasonló adataival összevetésben magasabb az állást betöltők aránya, míg jóval alacsonyabb az inaktívaké, ami szintén a minta sajátosságára vezethető vissza. A munkakörhöz kötődő válaszok közül mindössze hárman írtak diplomát igénylő pozíciót.

A vallással kapcsolatos kérdéseknél körülbelül felük (53%) vallotta magát az iszlám követőjének, 26%-uk nem vallásos, míg 21% nem kívánt válaszolni. A vallásosak közül az iszlám által előírt napi ötszöri imát egyik válaszadó sem tartja, csupán egyikük imádkozik napi, míg ketten heti szinten. Az

arra válaszolók kétharmadát (pontosabban 63%) sohasem érte vallási meggyőződésük miatt negatív megjegyzés vagy inzultus. Két válaszadót élete során egyszer érte hasonló, egy főt néha, további két főt gyakran zaklatnak bevallása szerint. Következésképpen a hívők nagy része valószínűsíthetően nincs kitéve gyakori inzultálásoknak.

A többségi társadalom előítéletességéről alkotott véleményt, a londoni életkörülmények, továbbá a többi muzulmán közösséggel való viszony értékelését a 6. ábra mutatja be.

6. ábra: A társadalommal való viszony és a válaszadók életkörülményei
Figure 6: The attitude to the society and the respondents' living conditions

Forrás: saját szerkesztés
Source: own

Az 1-5-ig terjedő skálán a magasabb érték jelenti a pozitívabb véleményt. A válaszok egy ábrán történő szerepeltetését csupán a hozzájuk rendelt azonos mérőszámok indokolják. A grafikonról kitűnik, hogy a többségi, tehát a brit társadalom a törökök szempontjából előítéletesebbnek hat, valamint ezzel párhuzamosan a muzulmán társadalom attitűdje valamelyest pozitívabb az adatközlők számára. A saját életkörülményeiket összességében inkább pozitívrá értékelik.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az Egyesült Királyságba már az 1930-as évektől települtek be ciprusi törökök, ám az első nagyobb bevándorlási hullám csak a második világháború utánra tehető. Az anyaországi törökök csak az 1980-as évektől követték őket, majd 1990-től már politikai menekülteként számon tartott kurdok is jelentékeny számban érkeztek az országba. A Törökország irányából az Egyesült Királyság felé történő migráció az utóbbi két évtizedben felerősödött, míg a ciprusiak számára egyre kevésbé kedvelt célországgá válik.

Koncentrációjukat vizsgálva egyértelműen London centrikusság figyelhető meg, azon belül is specifikusan néhány észak-londoni kerület (Enfield, Hackney, Haringey, Islington) említhető meg hangsúlyosan. Szórványban, legfeljebb ezres nagyságrendben néhány főváros környéki kis- és középváros (Waltham Cross, Slough, Luton) mellett a legnagyobb vidéki városokban találjuk még meg őket. A tendencia alapján valószínűsíthető, hogy a fenti városrészekben fognak letelepedni az

elkövetkezendőkben is, tovább növelve ezzel a londoni muszlim kisebbségeken belüli szerepüket. A ciprusiak előreláthatólag kisebb arányt fognak képviselni a törökajkú népességen belül, míg a többi európai országból érkezett törökök becsült száma sem számottevő a törökországi bevándorlók nagyságrendjéhez képest.

Bár a nemek aránya kiegyenlített és igen fiatal társadalmi csoportról van szó, az ország piaci körülményeihez nem illeszkedő képzettség vagy egyenesen az iskolázatlanság miatt rosszak a kisebbség munkaerőpiaci mutatói és ebből kifolyólag a lakáskörülményeik is kifogásolhatóak. Ennek a hátránynak a leküzdése nagyrészt a második generációs bevándorlóakra hárul, ugyanis az idősebb korosztályra jellemző, hogy általánosan kevésbé hajlandó átképezni magát, amellyel jelen esetben a versenyképtelen textilipari szakmák utáni új szakterület elsajátítását jelentené.

A kérdőívre válaszoló, zömében magasan iskolázott válaszadók munkakörülményei, ezáltal lakhatási körülményei is jobbnak tűnnek a korábban már közölt, heterogénebb mintavétel során nyert adatoknál szereplőkkel összevetésben. Messzemenő következtetések azonban a minta alacsony számából adódóan nem vonhatóak le.

Mindent egybevetve tehát a szándék ugyan megvan a közösség oldaláról a történelmi okokra visszavezethető kedvezőtlen társadalmi helyzetből való kitörésre, azonban ez nem mindig párosul versenyképes tudással, így jobb híján a nonasszimilációs modell megvalósulását láthatjuk Londonban, ahol egy migráns csoport a saját közössége igényeire reagálva kezd vállalkozásba, létrehozva egy újabb párhuzamos társadalmat a már meglévők mellett.

A szerző a PTE TTK Földrajzi Intézetének geográfus mesterszakos hallgatója.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ATAY, T. 2010: *Ethnicity within 'Ethnicity' among the Turkish-Speaking Immigrants in London. Turkish Studies, 12/1. pp. 123-138.*
Become a British Citizen.
<https://www.gov.uk/becoming-a-british-citizen>
- BERTRAND, G. 2007: *Cypriots in Britain: Diaspora(s) committed to peace? Turkish Studies, 5/2. pp. 93-110.*
British Muslim Heritage. London's mosques.
http://www.masud.co.uk/ISLAM/bmh/BMH-IRO-london_mosques.htm
- Change Institute 2009: *The Turkish and Turkish Cypriot Muslim Community in England. Communities and Local Government, London. 68 p.*
- DÜVELL, F. 2010: *Turkish Migration to the UK. Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS), Oxford. 13 p.*
- ENELLI, P. et al. 2005: *Young Turks and Kurds. A set of 'invisible' disadvantaged groups. York Publishing Serviced Ltd, York. 74 p.*
- ERDEMIR, A. – VASTA, E. 2007: *Differentiating irregularity and solidarity: Turkish immigrants at work in London. ESRC Centre on Migration, Policy and Society, Oxford. 30 p.*
- Greater London Authority. 2009: *Turkish, Kurdish and Turkish Cypriot Communities in London. Greater London Authority, London. 52 p.*
- Greek Cypriots in London. Locating the Community in Time and Space.* <http://www.greekcypriotsinlondon.webs.com/locatingthecommunity.htm>
- KING, R. et al. 2008: *'Turks' in the UK: Problems of Definition and the Partial Relevance of Politics. Journal of Immigrant & Refugee Studies, 6/3. pp. 423-434.*
- KÜÇÜKCAN, T. 1999: *Politics of Ethnicity, Identity and Religion. Turkish Muslims in Britain. Ashgate Publishing Ltd, Hants, England. 284 p.*
- KÜÇÜKCAN, T. 2004: *The Making of Turkish-Muslim Diaspora in Britain: Religious Collective Identity in a Multicultural Public Sphere. Journal of Muslim Minority Affairs, 24/2. pp. 243-258.*
- KÜÇÜKCAN, T. 2007. *Bridging the European Union and Turkey: The Turkish Diaspora in Europe. Insight Turkey, 9, 4. pp. 85-99.*
- Migration and migrant population statistics - Eurostat.*
http://www.ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics
- Mevlana Rumi Mosque – About us.*
<http://www.rumicentre.org.uk/?tmlmstf=cat&id=1>
- NIELSEN, J. (szerk.) 2009: *Yearbook of Muslims in Europe. Volume 1. – Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands. 579 p.*
- PAULY, R. J. 2004: *Islam in Europe. Integration or Marginalization? Ashgate Publishing Limited, Aldershot, Hants. 34 p.*
- Public Policy Research. 2007: *Britain's immigrants. An economic profile. Institute for Public Policy Research. 49 p.*

ROSTOVÁNYI ZS. (szerk.) 2010: *Az iszlám Európában. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága.* Aula Kiadó, Budapest. 488 p.

TARRÓSY I. 2014: *Elméleti megfontolások a nemzetközi migrációs tendenciák megértéséhez.* In:

TARRÓSY I. – GLIED V. – VÖRÖS Z. (szerk.) 2014: *Migrációs tendenciák napjainkban.* Publikon Kiadó, Pécs. pp 9-25.

The General Population and Housing Unit Census. 2006.

<http://www.nufussayimi.devplan.org/Census%202006.pdf>

UK Islamic Trust. History of the Building.

<http://www.ukturkishislamictrust.co.uk/building-history.html>